

Sosna zwyczajna to królowa polskich lasów

Rozpoczynamy nowy cykl, w którym będziemy opisywali gatunki drzew występujące w lasach Nadleśnictwa Krotoszyn. Zaczynamy od sosny zwyczajnej (*Pinus sylvestris* L.).

Sosna bardzo często występuje nie tylko w lasach, ale i równie pospolicie w parkach, skwerach i ogródkach. Dlaczego jest tak popularna? Cechuje się bowiem małymi wymaganiami co do podłoża na jakim rośnie. Występuje zarówno na skrajnie suchych glebach (np. piaski wydymowe), jak również na terenach bagiennych. Ta jedna

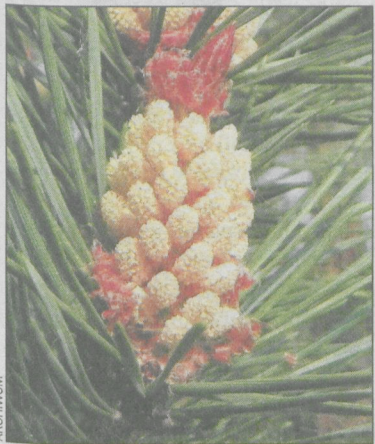
z charakterystycznych cech naszego najbardziej pospolitego leśnego drzewa sprawia, że nazywane jest ono gatunkiem pionierskim.

Sosna zwyczajna najkorzystniejsza

warunki rozwoju ma jednak na glebach głębokich, luźnych i świeżych. Tam właśnie osiąga największe rozmiary. Do wzrostu potrzebuje dużego dostępu do światła. Rośnie bardzo

Czy wiesz że...

- najgrubsza sosna zwyczajna w Polsce nosi nazwę rzepicha i rośnie w gminie Sulechów, w miejscowości Górki Małe – liczy 150 lat i mierzy 554 cm w obwodzie
- najstarszą polską sosną jest sosna zwyczajna z Sokolicy, która liczy ok. 520 lat
- drewno sosny jest bogate w żywice, dawniej wykorzystywano ją do konserwacji statków. Obecnie składniki żywicy – kalafonia i terpentyna używane są w przemyśle farmaceutycznym, papierniczym i lakierniczym
- bursztyn to nic innego jak skamieniała żywica sosen rosnących ponad 30 mln lat temu
- igły sosen wydzielają olejki eteryczne, które posiadają substancje działające przeciwbakteryjne (tzw. fitoncydy)
- wiek młodych sosen można określić poprzez policzenie okółków, czyli miejsc osadzenia gałęzi na pniu. Jeden okółek to jeden rok
- w Nadleśnictwie Krotoszyn drzewostany sosnowe zajmują 8.540 ha, co stanowi 47 proc. powierzchni leśnej
- zapas drewna sosnowego w naszym nadleśnictwie szacuje się na ponad 2,6 mln m sześć., a rocznie pozyskuje się go 50 tys. m sześć.

Męskie kwiaty są żółte, żeńskie to czerwone szyszeczki

Pinus sylvestris L.

szybko, szczególnie w pierwszych 10 latach. Ponadto jest odporna zarówno na przymrozki, jak i upały.

Drewno sosnowe jest głównym surowcem na polskim rynku drzewnym. Najlepszymi właściwościami cechuje się drewno ze ściętych drzew w wieku 80-120 lat. Charakterystyczne jest dobrą wytrzymałością i sprężystością, jednocześnie miękkie i łatwe w obróbce, co sprawia, że ma szerokie zastosowanie szczególnie w budownictwie i meblarstwie. Drewno sosny jest przeznaczone na konstrukcje domów, stolarkę okienną i drzwiową, meble i podłogi oraz do produkcji papieru.

Legendy i mity dotyczące tego gatunku drzewa są bardzo ciekawe. Otóż w mitologii sosna towarzyszy żalobie i męskiemu światu, była poświęcona Posejdonowi, bogowi mórz i żeglarzy. W Chinach była symbolem długowieczności i wytrwałości a mieszkańcy Państwa Środka pod ich koronami odprowadzali ceremonie picia herbaty. Słowianie natomiast czcili sosny rosnące w borach i gajach. Drzewo to miało dla nich właściwości magiczne i uzdrawiające.

Dodajmy, że w polskich lasach można spotkać również inne gatunki sosny. To sosna czarna i wejmutka

LASY PAŃSTWOWE/POZNAN

Drewno pozyskiwane z sosen jest głównym surowcem na polskim rynku drzewnym

LASY PAŃSTWOWE/POZNAN

Igły sosny są ciemnozielone z wierzchu, a po wewnętrznej stronie szarozielone

oraz limba. Sosna czarna wykształca igły, które wyrastają po dwie z krótkopędów i mają barwę czarnozieloną, są

występuje w Alpach i Karpatach, jej igły wyrastają również po 5 na krótkopędach, ale są krótsze (do ok. 8 cm), gęste, proste a od wewnątrz mają kolor niebiesko-biały. Najokazalsze limby w Polsce rosną na terenie Tatrzańskiego Parku Narodowego. Zlokalizowane są nad Morskim Okiem, gdzie najgrubsza z nich osiąga 211 cm w obwodzie.

Sebastian Pośpiech

Sosna zwyczajna zajmuje niemal 61 proc. powierzchni Lasów Państwowych, a w lasach Nadleśnictwa Krotoszyn – 47 proc.

bardzo grube i sztywne. Z kolei z krótkopędów wejmutki wyrasta aż 5 igieł, które są cienkie, wiotkie i długie (8-12 cm). Limba jako gatunek górski

Historia w leśniczówce zaklęta

Wychodowanie jednego pokolenia lasu zajmuje przynajmniej 100 lat, a często znacznie dłużej. Krotoszyńskie dęby potrzebują 180 wiosen, aby osiągnąć imponującą jakość i rozmiary. Las trwa, a leśnicy się zmieniają...

Miejszem łączącym pokolenia leśniczych jest ich dom – leśniczówka. To w niej mieszkał każdy z nich, w niej przeżywał swoje sukcesy i porażki, wychowywał dzieci.

Starylas w Roszkach

Czy można odtworzyć historię takich miejsc? Okazuje się, że możliwe jest odnalezienie śladów osób, które kiedyś opiekowały się dzisiejszymi leśniczówkami. Spróbuję to przedstawić na przykładzie Staregolasu – leśniczówki w Roszkach.

Pierwszym dokumentem, do którego udało mi się dotrzeć, jest mapa powiatu krotoszyńskiego z 1836 r. Zaznaczono na niej podleśniczówkę *Hochwald* (taka nazwa funkcjonowała w czasach książąt Thurn und Taxis), choć znajduje się ona w nieco innym miejscu niż dzisiaj. Dzisiejszy Starylas jest oznaczony jako pustkowie *Jan Kokot*. Na co chciałbym zwrócić uwagę, znajduje się ono nad sporym stawem, po którym zostały

tylko fragmenty starych grobli w lesie.

Pierwsi mieszkańcy

Na mapach późniejszych Starylas mieści się już w dzisiejszym miejscu. Pierwszym mieszkańcem zapisanym w dokumentach kaliskiego Archiwum Państwowego jest, zmarły w 1876 r., Jacob Filipczak. Jego zawód określono jako *Klaftermeister*, dosłowne tłumaczenie tej nazwy to *mistrz sęgu* (stosu drewna).

Po nim leśniczówkę zamieszkuje Ignacy Dudek z Roszek razem z żoną Wiktoria, którym rodzi się tam pięcioro dzieci. Dudkowie wyprowadzają się w 1887 r. do Chwaliszewa, a ich miejsce zajmują Stefania i Ignacy Scheinertowie. Spędzają w Starymleśie 15 lat. W tym czasie rodzi im się także pięcioro dzieci.

Po nich na dwa lata wprowadza się leśniczy o imieniu Heinrich, niestety, jego nazwisko zapisano nieczytelnie. Nazwisko kolejnego leśnicze-

go ze Staregolasu również trudno rozszyfrować. Prawdopodobnie jest to Helgel, który mieszka tu w latach 1911-1921. Ostatnim mieszkańcem w czasie panowania rodziny Thurn und Taxis jest Jan Anders z żoną Zuzanną oraz czterema córkami. Po odkupieniu dóbr przez Państwo Polskie w 1927 r. wyprowadzają się do Regensburga, a naszą leśniczówkę zajmuje Stanisław Jeleszyński.

Zły stan budynku

Leśniczówka w Roszkach – widok aktualny

Wówczas osada była w opłakanym stanie. Świadczy o tym zachowane sprawozdania z przeglądów technicznych z lat 1928-1931. Według nich leśniczówka była pokryta dachówką, a budynki gospodarcze strzechą. Szyby w oknach powybijano, piece wymagały remontu. Nie było również wystarczającego źródła wody.

Wstępny kosztorys najpilniejszych prac remontowych opiewał na 2.950 zł, z tego 1.500 miała kosztować nowa studnia. Jak się okazało, tylko ona została wybudowana, i to w dwóch etapach, w 1929 i 1931 r.

Aby znaleźć wystarczająco wydajne źródło, wykonawca (pan Obarski z Krotoszyń) musiał wywiercić otwór o głębokości 45 m. Niestety, nie udało mi się ustalić, jak długo mieszkał w Starymleśie Stanisław Jeleszyński ani co działo się w leśniczówce w czasie wojny.

Rubachowie i Szymanowscy

Prawdopodobnie jako pierwsi po wojnie zamieszkali tu w 1947 r. Jan i Jadwiga Rubachowie. Kolejnym leśniczym został w latach 50. ich syn Adam, który pełnił służbę aż do poło-

wy lat 80. Na początku jego pracy przeprowadzono gruntowny remont budynku mieszkalnego, w czasie którego prawdopodobnie dobudowano dwie altany.

Następnie zamieszkali tu Stanisław i Janina Szymanowscy. Od lipca 2005 r. gospodarzem tego miejsca jest niżej podpisany. 7 lat temu przeprowadzono kolejny remont, dzięki czemu leśniczówka zyskała obecny wygląd.

Sztafeta pokoleń

Dęby wokół leśniczówki Starylas mają ponad 140 lat, czyli były sadzone (siane) za czasów Jacoba Filipczaka. Doglądało ich przynajmniej 11 kolejnych gospodarzy tego miejsca. Następne pokolenie lasu pojawi się tu nie prędzej niż za 40 lat. Do tego czasu zmieniać się też pewnie mieszkańcy leśniczówki.

Na tym przykładzie dobrze widać, jaką sztafetą pokoleń jest leśnictwo. Żaden z leśników nie zbiera plonów swojej pracy, a przygotowując się do kolejnej Aukcji Cennego Drewna Dębowego zawsze myślimy o wszystkich naszych poprzednikach, dzięki którym możemy cieszyć się wysoką jakością dąbrów krotoszyńskich.

Przemysław Świerblewski

Zdjęcie z ok. 1950 r. Pierwszy z lewej stoi Jan Rubach

Teraz punkt ładowania pojazdów elektrycznych, później elektryczne auta?

Punkt ładowania aut ma powstać w 2018 r.

Najprawdopodobniej nasi leśnicy będą w przyszłości jeździli elektrycznymi samochodami. Te napędzane przez silniki spalinowe mają odejść do lamusa. W przyszłym roku planuje się u nas stację ładowania pojazdów elektrycznych.

Lasy Państwowe wdrażają projekt rozwojowy dotyczący odnawialnych źródeł energii jako podstawy zaopatrzenia w energię elektryczną budynków i pojazdów. Jednym z działań w jego ramach jest program pilotażowy tzw. elektromobilności. Zakłada ona przebudowę floty pojazdów Lasów Państwowych na elektryczną i budowę punktów ładowania pojazdów elektrycznych.

Najpierw zostanie opracowana koncepcja pilotażowa, która ma być spójna z przygotowywaną ustawą

o elektromobilności. Zanim Lasy Państwowe przystąpią do przebudowy floty, planują testowanie aut z silnikami elektrycznymi.

Nadleśnictwo Krotoszyń zostało wytypowane do wdrażania programu pilotażowego, który potrwa do 2020 r. Na razie przymierzają się do wybudowania na swoim terenie w 2018 r. punktu ładowania pojazdów elektrycznych. Gdzie on powstanie, jeszcze nie wiadomo, trwają bowiem konsultacje.

(popi)

Bekowisko, czyli gody danieli

Z początkiem października do lasu wkracza jesień. Dni są krótsze od nocy, porankom często towarzyszą mgły. Knieja, która jeszcze kilka dni temu rozbrzmiewała rykiem jeleni, staje się cichsza, ale nie cicha. Wieczorami i o świcie można usłyszeć niezbyt głośne, charakterystyczne odgłosy przypominające beknięcie. To samce danieli oznajmiają rywalom i wybrankom swoją obecność. Rozpoczyna się bekowisko, czyli okres godowy tego ciekawego gatunku.

Daniele są przybyszami z południa. Do Polski trafiły już w XIII w. Na większą skalę zaczęto je sprowadzać dopiero w wieku XVII, kiedy popularne stały się przypałacowe zwie-

rzyńce. Od tego czasu ich liczebność w naszym kraju systematycznie rośnie.

Ponad pół tysiąca

Najwięcej występuje ich na ziemiach zachodnich, choć stabilne populacje znajdziemy też na Kujawach, Ziemi Chełmińskiej czy w Kotlinie Sandomierskiej. Na terenie naszego nadleśnictwa wiosenna liczebność danieli szacowana jest na 550 sztuk.

Poznasz go po cętkach

Gatunek ten jest mniejszy niż jeleni, a większy niż sarna. Łatwo go rozpoznać po cętkach na bokach, bardzo wyraźnych w okresie letnim. Zimą daniele stają się bardziej szare, a cętki zwykle zanikają. Inną cechą charakterystyczną jest biała plama z ciemną obwódką na zadzie (tzw. lustro), na której wyraźnie odcina się czarny, ruchliwy ogon. Samce posiadają poroże – łopaty, zrzucane w maju i odbudowywane każdego lata. Samice nie mają tego oręza. Dorosły daniel waży do 100 kg, przy czym lanie są wyraźnie mniejsze od byków. Cielęta przychodzą na świat zwykle na początku czerwca.

Samica rodzi jedno młode (cielę-

Zwierzęte te można spotkać najczęściej na obrzeżach lasów

550

sztuk danieli żyje w naszych lasach

Po kilka łań...

Bekowisko odbywa się w październiku. Samce w tym czasie stają się bardziej agresywne, wykopują charakterystyczne dołki rujowe, do których oddają mocz, a następnie się w nich tarzają. Często dołki te znajdują się w tych samych miejscach

strategię godową, kiedy to w centralnym punkcie bekowiska znajduje się najsilniejszy byk. Wokół niego krążą inne, a samice dochodzą do pana bekowiska, nie zwracając uwagi na żadnego innego kawalera.

Aktywne zwierzęta

Daniele są zwierzętami o dużej aktywności, dlatego stosunkowo łatwo zauważyć ich obecność. Preferują obrzeża lasów, chętnie wychodzą na pola, nierzadko czyniąc na nich dotkliwe szkody.

Również w lesie potrafią zjeść lub stratować sadzonki, obiekt troski każdego leśniczego. Stanowią jednak nieodłączny element krotoszyńskiego krajobrazu.

Przemysław Świerblewski

100 kg

waży dorosły samiec

przez wiele lat. Silne, dorosłe byki gromadzą przy sobie po kilka łań, których pilnują przed rywalami. Swoją obecność oznajmiają też bekaniem. Ich głos jest słyszalny na ok. 300 m. Literatura opisuje także inną

Dzieci z Dzielic z wizytą w szkółce leśnej

Pod koniec września dzieci ze szkoły filialnej w Dzielicach pojechały autokarem na umówione spotkanie do Kuklinowa. Barbara Olek – leśniczy szkółkarz z Nadleśnictwa Krotoszyn – pokazała, w jaki sposób sadi się drzewa.

W siedzibie szkółki z Barbarą Olek

Przed wejściem z wychowawczynią

Dzieci poznały kolejne etapy pracy. Obejrzały rosnące w inspektach sadzonki różnych gatunków leśnych drzew. Dowiedziały się, że każde młode drzewko musi mieć świadectwo pochodzenia. B. Olek opowiedziała o pracy leśnika i o tym, jak należy się zachowywać w lesie. Potem zaprosiła dzieci do salki edukacyjnej, gdzie wysłuchały leśnego koncertu, czyli głosów mieszkańców lasu, i poznały informacje na ich temat. Oglądały też plansze z różnymi gatunkami grzybów jadalnych i trujących.

Pod koniec wizyty odbyło się ognisko z pieczeniem kielbasek. Na pożegnanie każdy otrzymał upominek.

(popi)

Informacja

Od 1975 r. w szkółce Kuklinów na terenie Nadleśnictwa Krotoszyn prowadzona jest produkcja materiału sadzeniowego. Powierzchnia całkowita szkółki to 820 arów, w tym powierzchnia produkcyjna – 564 arów. Szkółka oferuje sadzonki podstawowych gatunków drzew lasotwórczych na potrzeby odnowień nadleśnictwa oraz do sprzedaży potencjalnym nabywcom prywatnym. Sezon wydawania i sprzedaży sadzonek trwa od marca do kwietnia oraz od września do października.

Słownik pojęć leśnych i łowieckich (11)

Uroczysko bagno

Kontynuujemy publikację alfabetu pojęć i definicji o tematyce leśnej, łowieckiej i przyrodniczej. Dziś hasła zaczynające się na **U**.

U

Uprawa plantacyjna drzew – forma produkcji drewna w skróconym cyklu produkcyjnym, polegająca na intensywnej uprawie gatunków lub odmian szybko rosnących.

Uprawa pochodna rejestrowana – zarejestrowana w księgach gospodarczych nadleśnictwa uprawa leśna, założona z potomstwa uznanego drzewostanu nasiennego w celu zachowania wartościowych genotypów, zapewniającego powstanie drzewostanów o zwiększonej produkcji wysokowartościowego drewna.

Uroczysko – miejsce lub część lasu czy łąki, oddzielona od innych naturalnymi granicami, charakteryzująca się ludową nazwą.

Ustawodawstwa leśne, prawo leśne – ogół norm prawnych mających na celu ochronę i efektywne zagospodarowanie i użytkowanie lasów.

Urządzanie lasu – dział praktycznego leśnictwa, zajmujący się sporządzaniem planów urządzenia gospodarstwa leśnego. Działalność projektową, w toku której informacje o wielkości i strukturze zasobów leśnych i informacje o wielkości i strukturze społecznego zapotrzebowania na produkcyjne, ochronne i społeczne funkcje lasu przetwarzają się na decyzje urzędnicze.

Uzupełnienia (leśn.) – dosadzanie bra-

kujących sadzonek w odnowieniu naturalnym, gdy ono nie zadowala pod względem pokrycia powierzchni i składu gatunkowego.

Użytki ekologiczne – zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mające znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów genowych i typów środowisk, takich jak naturalne zbiorniki wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy

Użytki drzewne – ogół surowca drzewnego pozyskiwanego w gospodarstwie leśnym w ramach użytkowania rębego i przedrębego.

Użytki przygodne – drewno pozyskiwane z drzew usuwanych z lasu ze względów sanitarnych, pochodzących z wiatrołomów czy posuszu.

Użytki uboczne gospodarstwa leśnego – uzyskiwane z lasu surowce i produkty z wyjątkiem drewna (np. żywice naturalne, kora, igliwie, grzyby, zioła, jadalne owoce).

Użytkowanie lasu – (1) dział gospodarki leśnej zajmujący się uzyskiwaniem z lasu różnorodnych płodów i surowców, przekształcanych następnie w określone wyroby dostarczane odbiorcom (głównie drewno); (2) dyscyplina nauk leśnych obejmująca poznanie właściwości oraz przydatności płodów i surowców leśnych.

Oprac.

Sebastian Pośpiech

Użytkowanie lasu

Przed aukcją cennego drewna dębowego

Rozpoczyna się pozyskiwanie drewna na XXVII już Aukcję Cennego Drewna Dębowego. Nadleśnictwo Krotoszyn planuje wystawić ok. 550 m sześć. surowca.

Giełdę organizuje poznańska Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych. Oprócz drewna wystawionego przez Nadleśnictwo Krotoszyn będzie na niej 500 m sześć. z innych nadleśnictw. Termin aukcji to 18 stycznia 2018 r., czyli tradycyjnie trzeci czwartek stycznia.

wyższej klasie jakości, aby uzyskać jak najwięcej cennego drewna – mówi Przemysław Świerblewski, inżynier nadzoru w Nadleśnictwie Krotoszyn.

Losy (los to czasami jedna, ale najczęściej kilka kłód o podobnych wymiarach, zbliżonych wadach i tej

Termin aukcji:

18 stycznia 2018 r.

Organizator:

RDLP w Poznaniu

Ilość drewna:

ok. 1.050 m sześć.

Po wycięciu drzew trzeba je przetransportować

Brakarz i manipulacja

Drewno na licytację pochodzi z wycinek przewidzianych w Planie Urządzenia Lasu. Rok przed pozyskaniem drewna leśniczy ocenia je w ramach szacunku brakarskiego. Po wstępnym wyborze, wiosną i latem następnego roku wybierane są sztuki o najwyższej jakości, które wycina się w październiku i listopadzie.

W praktyce wygląda to tak, że leśniczy, brakarz (pracownik zajmujący się klasyfikacją drewna) i pracownik biura nadleśnictwa mierzą i wyznaczają konkretne sztuki do wycinki. Po ścięciu każdą sztukę ocenia się po raz trzeci. Brakarz manipuluje każdą z nich.

– Manipulacja polega na rozcięciu sztuki na odcinki o możliwie naj-

Losy na placu składowym

Każda sztuka jest dokładnie opisana i oznaczona

samej klasie jakości) opisywane są w katalogu dla klientów, gdzie podaje się wymiary poszczególnych sztuk (długość, średnicę, masę) oraz klasę jakości.

Na licytację trafiają najczęściej drzewa, które miały po 160-180 lat. Drewno układa się na placu i licytuje w losach.

Wyjątkowa dębina

Najbardziej pożądane cechy cennego drewna dębowego to równomierne i wąskie usłojenie oraz jednorodna barwa. Dzięki wąskosłoistości obróbka skrawaniem jest ułatwiona, gdyż takie drewno jest bardziej plastyczne. Jednorodna barwa gwarantuje powtarzalność rysunku w większej partii przerabianego surowca. Tym właśnie cechują się rosnące

w Dąbrowach Krotoszyńskich drzewa, które wybierane są na aukcję.

Przypomnijmy: na terenie Nadleśnictwa Krotoszyn istnieje mikroregion, z którego pozyskuje się najbardziej wartościowe nasiona dębu szypułkowego. Dąbrowy Krotoszyńskie zajmują 23 tys. ha, a pozyskiwane z nich drewno jest najcenniejsze w Europie.

Najstarsze dęby szypułkowe, osiagające do 40 m wysokości, rosną na bardzo głębokich glinach, gdzie występuje tylko woda opadowa, a nie ma dostępu do wody gruntowej. Dzięki tak trudnym warunkom przyrosty dochodzą nawet do dziesięciu słoj na jednym centymetrze.

(popi)